

Spelen met

Oh, dan

Vlotten bouwen, verkleed als prinses je eigen koninkrijk bestieren, puzzelen of willen winnen met mens-erger-je-niet: hoewel spelen voor kinderen vaak niet meer lijkt dan een leuk tijdverdrijf, ontwikkelen ze zich er juist door, meent pedagoog en filosoof Martin Valenkamp. Ook kun je volgens hem veel afleiden uit spelgedrag. Dat is zelfs een voorspeller voor de latere beroepskeuze.

Gepassioneerd vertelt de gepensioneerd pedagoog Martin Valenkamp, die al twee keer zitting nam in de jury van Speelgoed van het Jaar, over het spelgedrag van kinderen. Iets wat hem de laatste jaren steeds meer is gaan interesseren en waardoor hij nog dagelijks volop aan het werk is. “De mens achter het spelende kind en de spelende volwassene boeit mij enorm. Als filosoof ben ik altijd op zoek naar wie de mens is. Spelen blijkt één van de manieren om te beoordelen wat voor persoon iemand is.”

Mens worden

Volgens Valenkamp is het mooie van spelen dat het kind er veel van leert, zonder dat er een leerplan op wordt losgelaten. “In de wieg probeert een baby al die mooie kleurige pop te grijpen. Zo ontwikkelt hij de fijne motoriek. En reageren op de melodie van een muziekdoot is het begin van het kunnen onderscheiden van klanken.”

Uit een door Valenkamp gehouden enquête onder volwassenen over hun spelgedrag van vroeger en nu, blijkt dat we nog veel meer leren van spelen. Zo ervaar je van binnenuit hoe het is om je aan regels te houden, te winnen en te verliezen, je te verplaatsen in een ander en

treintjes?

wordt 'ie later vast manager!

kennis op te doen. “Je leert op een speelse manier allerlei menselijke vaardigheden, zoals omgaan met anderen, samen spelen en afspraken maken, elkaar de ruimte geven. En ook lichamelijke vaardigheden, zoals lopen, klimmen, vallen en je fijne motoriek gebruiken. Bovendien leer je abstract en logisch denken. Spelen heeft dus een groot nut voor mensen. Van spelen word je mens!”

Hij is ervan overtuigd dat iedereen behoefte heeft aan spelen, want dat is volgens hem en allerlei onderzoekers een factor in het menselijk geluk en het bepaalt de kwaliteit van leven. “Uit dezelfde enquête bleek dat we ondanks onze drukke banen en overvolle agenda’s toch altijd tijd vrij proberen te maken om te spelen, bijvoorbeeld een kaartspel doen of een puzzel maken.” Een kwart van de ondervraagden speelt wekelijks 1 tot 3 uur en ruim 20 procent zelfs 3 tot 5 uur.

Wortel wordt banaan

En wat verstaan we dan onder spelen? Volgens Valenkamp is dat onbaatzuchtig, in jezelf, doelloos bezig zijn met een ernstige bezigheid. Ernstig omdat je je in het spel aan regels leert houden en je in een andere wereld terecht komt die je vaak zelf creëert. In de pret van het spel ontstaat het inzicht dat je meer kunt dan je dacht en je leert dat je regels kunt veranderen en je eraan kunt onttrekken. “Onze kleindochter Linn van drie had, toen wij een dag op haar pasten, gespeeld dat ze Assepoester was. Mijn vrouw en ik brachten haar ’s avonds naar huis en bleven eten. Op het menu stonden onder andere worteltjes, waar onze kleindochter duidelijk geen zin in had. Mijn vrouw greep terug op het spel van Assepoester en suggereerde dat de wortelen eigenlijk bananen waren. Voor mijn kleindochter was het zonder meer duidelijk dat zij de wortelen in bananen kon omtoveren, in haar fantasiewereld, met haar eigen regels. De worteltjes gingen uiteraard allemaal op.”

Eigen manier

Valenkamp vindt kinderen geweldig. “Het zijn nieuwe mensen en het is een wonderlijke ervaring om te zien dat ze vanaf het begin een eigen wezen zijn met een eigen wil en eigen manier van spelen. Daarom is het voor ouders en grootouders belangrijk om goed naar hun (klein)kind te kijken. Zie daar het wezentje dat al heel vroeg laat

**‘Een kind
leert er
veel van,
*zonder
dat er een
leerplan
op wordt
losgelaten!***

**‘Je ervaart
van
binnenuit
hoe het is
om je aan
regels
te houden,
te winnen
en te
verliezen’**

zien wie hij is én kijk uit dat je niet alleen je eigen idealen projecteert op het kind, waardoor je hem anders maakt dan hij werkelijk is. Immers, wat je speelt dat ben je zelf en dat laat zien wat je later kunt worden.”

Valenkamp liet zich voor deze theorie inspireren door de Belgische Danielle Krekels. Zij begeleidt al bijna een kwarteeuw ingenieurs bij het zoeken naar een eerste of nieuwe baan waarin zij hun ‘kerntalenten’ volop kunnen benutten. Die talenten kun je volgens haar makkelijk opsporen via het meest geliefde speelgoed waarmee een sollicitant als kind speelde. “Krekels heeft tien jaar lang kandidaten vragenlijsten laten invullen om haar theorie te testen. Rekening houdend met het speelgoed waar zij vroeger mee speelden, kwam zij met een – in elk geval wat mijzelf, mijn vrouw en kinderen betreft – wonderbaarlijk accurate persoonsbeschrijving en een indicatie voor een beroepsadvies van de ondervraagde personen.”

Manager of onderzoeker?

Aan de hand van bepaald speelgoed en spelletjes illustreert Valenkamp de theorie: “Wie graag werkt met Lego, Meccano en K’nex heeft duidelijk een technische aanleg. Dit zijn de latere probleemoplossers binnen bedrijven. Kinderen met een voorkeur voor spoortreinen en racebanen hebben managementtalent. Zij deinzen niet terug voor complexe vraagstukken. Puzzelaars en sudoku-fans zijn geschikt voor de meer logische beroepen, waarin ze technische problemen oplossen. Of ze gaan wetenschappelijk onderzoek doen. En wie altijd graag leest heeft een brede belangstelling en is daarmee breed inzetbaar. En werkt graag zelfstandig. Houden van spelletjes zoals Risk, Monopoly en Stratego wijst op strategisch inzicht.”

Wel benadrukt Valenkamp dat het spelgedrag tot ongeveer 12 à 14 jaar indicatief is voor de latere beroepskeuze. “Daarna komen kinderen in de puberteit en gaan ze zich aanpassen aan de groep, waardoor ze misschien dingen doen die eigenlijk niet bij hen passen.”

Marco Borsato’s pop

Onlangs mocht Valenkamp deze theorie in de praktijk brengen ter gelegenheid van de tentoonstelling van Bekende Nederlanders en hun favoriete speelgoed in het Speelgoedmuseum in Deventer. Hem werd gevraagd iets te vertellen over de relatie tussen het favoriete speelgoed van BN’ers zoals Mark Rutte, Wubbo Ockels en Marco Borsato en hun latere beroep.

“Borsato schreef dat hij als kind graag buitenspeelde. Dan bouwde hij het liefst hutten en vloten bij en op het water en hij deed risicovolle spelletjes. Ook schoot hij graag propjes, was hij keeper op het voetbalveld en droomde hij van op afstand bestuurbare helikopters. En zijn pop was zijn beste vriend, die sliep altijd in een doos naast zijn bed.” Volgens Valenkamp heeft Borsato een rijke fantasie, daar wijst het vlotbouwen op. “Dit geeft ook aan dat hij een ondernemend

en risiconemend persoon is en een actieve en dynamische doorzetter met prestatiedrang. Hij wil altijd sneller; stilstand is achteruitgang. Ook is Borsato een sociaal iemand die mensen graag bij elkaar brengt om samen dingen te doen. Hij is de organisator met een enorm verantwoordelijkheidsgevoel, een team player die doelgericht te werk gaat. Hij houdt er niet van ingekaderd te worden, maar speelt het spel volgens zijn eigen spelregels. Ten slotte heeft hij een helikopter-view.”

Valenkamp kent Borsato alleen van zijn muziek, niet als persoon. Deze conclusies leidde hij puur af van zijn vroegere spelgedrag. Helaas was Borsato zelf niet aanwezig bij de opening van de tentoonstelling, waardoor Valenkamp niet weet of de zanger zichzelf herkent in deze omschrijving. Een paar aanwezige journalisten die Borsato persoonlijk kennen, vertelden hem dat zij zeer zeker Marco Borsato herkenden in wat hij vertelde.

Jongens versus meisjes

Nou was Borsato als kind een echte jongen, die het heerlijk vond buiten spannende avonturen te beleven. Maar nog geen dertig jaar geleden was het taboe om te zeggen dat dit ‘typisch jongensgedrag’ was. Inmiddels denken pedagogen en psychologen daar anders over. Er is wel degelijk een principiële verschil in de manier waarop jongens en meisjes spelen. Ze blijken andere keuzes te maken in de spullen waarmee ze spelen en ze gaan anders om met ‘speel-ietsen’, de benaming die Valenkamp aan materiaal geeft waar kinderen mee spelen.

“Uit allerlei onderzoeken blijkt dat jongens meer leren van doen en van het maken van fouten, terwijl meisjes graag een theoretische instructie krijgen. Jongens uiten zich in hun spel meer fysiek, meisjes juist weer verbaal. Grenzen opzoeken is iets waar jongens altijd mee bezig zijn, meisjes zijn volgzamer. En jongens onderzoeken situaties door fysiek spel, meisjes door te observeren. Voorwerpen en hoe zij functioneren zijn interessanter voor jongens, meisjes richten zich juist meer op mensen en hun socialisatieprocessen. Ten slotte wordt de pikorde bij een groep spelende jongens bepaald door te vechten, meisjes daarentegen zoeken naar populariteit en willen lief gevonden worden.”

Deze toch wel grote verschillen verklaart volgens Valenkamp waarom in de kinderopvang en op scholen waar merendeels vrouwen werken het spelgedrag van jongens vaak verkeerd wordt beoordeeld. “Vrouwen vinden het spel van jongens vaak lastig, chaotisch, druk en niet te reguleren. Omdat jongens meestal competitief zijn in hun spel en meisjes niet, vinden ze meisjes lief en gehoorzaam. Wat je ook vaak hoort is dat jongens alles slopen. Maar ze doen iets anders: ze onderzoeken en experimenteren met het materiaal en de wereld en doen daarmee kennis op voor later”, legt Valenkamp uit. Daarom benadrukt hij nogmaals dat het belangrijk is om goed naar het individuele kind te kijken. “Kijk naar het kind en naar zijn belang-

‘De pikorde bij jongens wordt bepaald door te vechten, meisjes willen lief gevonden worden’

Marco Borsato bouwde graag vlotten; dat maakt hem een visiconemend persoon!

stelling. Uit mijn onderzoek blijkt dat wij vroeger als kind groten-deels zelf onze belangstelling voor een bepaalde manier van spelen ontwikkelden. Dat kunnen je (klein)kinderen dus heel goed zelf. Kies daarom speelgoed dat het beste bij de mogelijkheden van het kind past. En laat kinderen van een jaar of 7 à 8 zelf speelgoed uitkiezen, dat kunnen ze op die leeftijd prima.”

Wel vindt Valenkamp het belangrijk dat kinderen ook in aanraking komen met speelgoed dat niet direct hun keuze is. Kinderen mogen ook best opzettelijk aan het leren en ontdekken worden gezet, want de wereld is toch groter dan alleen wat ze leuk of interessant vinden. Het is daarom verstandig om soms ook met een pedagogische blik naar speelgoed te kijken. “Maar een kind moet er wel blij mee zijn, dat is het allerbelangrijkste.”

Nostalgisch

Kinderen hebben dus echt wat aan het speelgoed dat ze van hun grootouders krijgen. Maar spelende kinderen hebben ook een positieve invloed op oma en opa. “Kinderen zien spelen, daar worden grootouders blij van. Ze houden hen jong, spelende kinderen brengen allerlei gevoelens van nostalgie naar boven, vooral als blijkt dat ze hetzelfde speelgoed of hetzelfde spel leuk vinden als oma en opa vroeger. Ook het enthousiasme van spelende kinderen raakt grootouders. En wat is er dan mooier dan zelf meedoen?”

Uit Valenkamps onderzoek blijkt dat grootouders zichzelf speelser vinden als de kleinkinderen er zijn. Dat gaat zelfs op als een kleinkind een spelletje speelt op de computer. “Die spelletjes zijn ook prima voor grootouders. Het is jammer dat er vaak zo’n weerstand tegen is, maar een computerspelletje is een manier van spelen die bij deze tijd hoort.”

Wat je speelt ben je zelf!

Valenkamp: “Als het waar is dat de spelvoorkeur van kinderen iets verklapt over de persoon die ze zijn, de belangstelling die ze hebben en wellicht in hun maatschappelijke en beroepsleven zullen gebruiken, én als het mens-zijn ook door spelen vorm krijgt, dan zouden ouders en grootouders speelgoed, -materialen en -werelden van kinderen niet alleen als amusant, of alleen als leermiddelen, of alleen als bezigheid moeten beschouwen. Je ontmoet je (klein)kind écht in diens spel. Wat kan er mooier en zinvoller zijn?”

Ontdek je talent

Zelf de test van de kerntalenten doen?
Ga naar www.valenkamp.com of
www.kerntalenten.be/dwajv/vragenlijst.php.